

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ТЕОРІЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ”
(для магістрів)**

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підвищений інтерес до парламентів зумовлений тим, що інститут парламентаризму є ключовим елементом сучасних політичних систем. Ступінь демократизації суспільства залежить від рівня впровадження парламентаризму в політичну практику держави.

Курс ознайомить студентів з питаннями становлення та розвитку парламентаризму, побудовою парламентів; їх повноваженнями та функціями, з особливостями діяльності сучасних парламентів, процедурою їх формування, а також з процесом законотворення й моделями реалізації цієї функції у країнах з одно- і двопалатними парламентами, становленням, розвитком та функціонуванням парламенту в Україні.

Розгляд цих питань дає змогу скласти об'єктивне уявлення про те, як реалізуються засади теорії народного представництва, наскільки їх природа відповідає політичним потребам сьогодення.

Ця дисципліна дає ключ до розуміння ефективного функціонування парламентів і парламентаризму, сприяє загальному розвитку студентів, формуванню політичної культури та активної громадянської позиції. Тому для підготовки кваліфікованих фахівців запроваджено курс “Теорія парламентаризму”, зокрема для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня магістр, розрахований на 54 години: 22 лекційні години, 14 — практичних занять і 18 годин самостійної роботи.

Серед форм самостійної роботи практикується підготовка рефератів, проведення семінарів як форм перевірки, тести, словникова робота, творчі завдання, проблемні питання для обговорення, що сприяє поглибленому вивченню навчального матеріалу.

Підсумковий контроль передбачає проведення заліку в кінці семестру відповідно до визначених тем та питань навчальної програми дисципліни.

Підготовлено кандидатом історичних наук, доцентом кафедри політології
I. С. Погореловою

Затверджено на засіданні кафедри політології (протокол № 1 від 04.09.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Погорелова І. С. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Теорія парламентаризму” (для магістрів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 40 с.

Методична розробка містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Теорія парламентаризму”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
з дисципліни
“ТЕОРІЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Всього	Лекції	Семинар	Практ.	СРС
	Змістовий модуль I. Поняття парламенту і парламентаризму, їх роль та значення					
1	Парламентаризм як суспільне явище	6	2	2		2
2	Парламентаризм у світових наукових концепціях	2	2			
3	Історія становлення парламентів і парламентаризму	6	2	2		2
	Змістовий модуль II. Структура, склад сучасних парламентів					
4	Побудова парламентів: однапалатні і двопапалатні парламенти	6	2	2		2
5	Внутрішня організація парламентів	6	2	2		2
6	Склад парламентів і правовий статус депутата. Організація роботи парламенту	6	2	2		2
	Змістовий модуль III. Діяльність парламентів					
7	Парламентська функція законотворення. Законодавчий процес	8	4	2		2
8	Контрольна та установча функції парламенту	4	2			2
	Змістовий модуль IV. Сучасний парламентаризм в Україні					
9	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	10	4	2		4
	Разом годин:	54	22	14	—	18

ЗМІСТ
самостійної роботи з дисципліни
“ТЕОРІЯ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ”

Змістовий модуль I. Поняття парламенту і парламентаризму, їх роль та значення

Тема 1. Парламентаризм як суспільне явище

Поняття парламент і парламентаризм. Історіографія питання. Парламентаризм як форма суспільного співжиття. Унікальність парламенту як політичного інституту. Проблеми визначення парламентаризму у науці.

Історичний розвиток парламентських установ і їх місце в державному механізмі сучасних зарубіжних країн. Загальне і особливе у парламентах світу. Парламентаризм як політичне явище. Парламентаризм у зарубіжних країнах.

Механізм взаємодії вищих органів державної влади при парламентських формах правління. Форми співробітництва парламенту і уряду. Роль і значення парламентів. Сучасний стан функціонування інституту парламентаризму. Функції парламентів. Принципи парламентаризму. Класифікація парламентів.

Література: основна [6; 15; 39; 40; 45; 49–51];
додаткова [57; 72; 102]

План семінарського заняття

1. Поняття “парламент” і “парламентаризм”.
2. Історичні форми парламенту: загальна характеристика.
3. Типи парламентаризму.
4. Поняття прямої демократії: історія і сучасність.
5. Поняття плебісцитарної демократії та представницької демократії.
6. Сучасний парламентаризм, його значення.
7. Функції сучасного парламенту.

Виокремлення **проблемних питань** та завдань.

1. Чому пряма демократія у сучасних умовах не має розповсюдження?
2. Порівняєте парламентські системи різних країн. Що в них спільного і особливого?

Написання **рефератів** з актуальних проблем теми.

1. Парламент — загальнонаціональний представницький орган держави.
2. Сучасні тенденції розвитку парламентаризму.
3. Парламентаризм — фундаментальна цінність світової цивілізації.
4. Еволюція парламентаризму на рубежі ХХ–ХХІ ст.

Словникова робота: парламент, парламентаризм, політичний інститут.

Тестові завдання

1. Термін “парламент” відомий з часів:
 - а) античності;
 - б) феодалізму;
 - в) нового часу;
 - г) новітнього періоду історії.
2. Термін парламент вперше з’явився у:
 - а) Великобританії;
 - б) Франції;
 - в) Греції;
 - г) США.
3. Парламент є формою:
 - а) плебісцитарної демократії;
 - б) представницької демократії;
 - в) прямої демократії.
4. Основні ознаки парламенту:
 - а) це колегіальний орган, що складається з групи депутатів, чисельність яких залежить від його представницького характеру;
 - б) формується шляхом виборів;
 - в) як загальнодержавний орган поширює свої повноваження на територію всієї держави;
 - г) все правильно.

Продовжити речення

1. В англосакському праві парламент це...
2. У континентальному праві під терміном парламентом розуміється...

Тема 2. Парламентаризм у світових наукових концепціях

Британські концепції парламентаризму: Дж. Локк “Два трактати про державне правління”, Е. Берк та концепція парламентського представництва, І. Бентам і концепція утилітаризму, Дж. Міль та есе “Представницьке правління”, Г. Спенсер, Т.-Г. Грін, Дайсі. Американські концепції парламентаризму: Медисон, Джефферсон, Гамільтон та американська система стримувань і противаг. Ідеї бікамералізму. Ідеї парламентаризму в німецькій філософії: Кант та принцип народного суверенітету, Гегель та “Філософія права”.

Література: основна [10; 15; 22; 51];
додаткова [119]

Тема 3. Історія становлення парламентів і парламентаризму

Періодизація світового парламентаризму. Основні етапи розвитку парламентів і парламентаризму. Закономірності розвитку парламентів і парламентаризму. Установи представницького характеру в різні історичні періоди існування і розвитку суспільства. Парламентські інституції в античному світі. Парламентаризм у Давньому Римі. Станово-представницькі установи Середньовіччя та нового часу: іспанські кортеси, органи комунального самоврядування у Франції, французькі Генеральні штати. Виникнення парламенту та станово-представницька монархія в Англії. Акт про парламент 1911 р. Велика рада Англії. Історичні передумови формування парламентаризму в Україні.

Література: основна [9; 12; 13; 15; 21; 22; 42; 43; 46; 48; 53];
додаткова [103]

План семінарського заняття

1. Парламентські інституції в античному світі.
2. Основні етапи розвитку парламенту в країнах Західної Європи.
3. Англійський парламент: зародження і розвиток.
4. Історія французького парламенту.
5. Віче доби Київської Русі (VI–XV ст.). Генеральна рада та органи самоврядування козацької доби (XV–XVIII ст.).
6. Центральна Рада УНР (1917–1919 рр.).
7. Верховна Рада Української РСР (1922–1990 рр.).

Написання **рефератів** з актуальних проблем теми:

1. Особливості розвитку парламентів у країнах Західної Європи.
2. Історичні передумови виникнення парламенту в Україні.
3. Генезис представницького правління.
4. Парламенти середньовічної Європи.
5. Війна за незалежність і роль Конгресу в становленні політичної системи США.

Тестові завдання

1. Колегіальний орган в Афінах називався:
 - а) Рада 400;
 - б) Народні збори;
 - в) Генеральні штати.
2. Велика хартія вольностей була підписана у:
 - а) 1250 р.;
 - б) 1215 р.;
 - в) 1500 р.;
 - г) 1861 р.
3. Визначити дату утворення англійського парламенту:
 - а) 1265 р.;
 - б) 1365 р.;
 - в) 1465 р.;
 - г) 1565 р.
4. Англійський парламент виник у період правління:
 - а) Іоанна Безземельного;
 - б) Генріха III;
 - в) Карла I.
5. Перший французький парламент мав назву:
 - а) parliament;
 - б) Генеральні штати Франції;
 - в) Сполучені Штати Франції.

Питання для самоперевірки

1. Які причини занепаду міських віче на Русі?
2. Чому законодавчий орган Англії називається по-французьки?
3. Хто мав право бути вибраним до англійського парламенту, як було організовано представництво і яким чином це позначилося на структурі англійського парламенту?
4. У чому відмінність станового представництва в англійському парламенті і французьких Генеральних штатах?

Змістовий модуль II. Структура, склад сучасних парламентів

Тема 4. Побудова парламентів: однапалатні і двопалатні парламенти

Структура парламентів. Одно-двопалатна система. Специфіка двопалатних парламентів в унітарних державах. Теорія бікамералізму. Проблема рівності палат у законодавчій сфері в двопалатних парламентах. Загальна характеристика ролі верхніх палат у двопалатних парламентах. Однапалатні парламенти.

Порядок формування парламентів. Способи формування верхніх палат. Система парламентських виборів. Прямі вибори. Непрямі або багатоступінчасті вибори. Призначення до однапалатного парламенту. Принцип призначення при формуванні верхніх палат парламентів. Формування парламентів на змішаній основі. Специфіка парламентських виборів. Формування і функціонування сучасних вищих представницьких установ у країнах, політичні системи яких відповідають англо-американській моделі демократії: парламенти США і Великобританії. Аналіз особливостей формування і функціонування сучасних вищих представницьких установ у країнах, політичні системи яких відповідають європейсько-континентальній систем: парламенти Франції і Німеччини. Достроковий розпуск парламенту в зарубіжних країнах.

Література: основна [5; 7; 11; 12; 15; 22; 39; 45; 49; 51];
додаткова [73; 76]

План семінарського заняття

1. Однапалатні парламенти.
2. Двопалатна структура парламенту, її особливості.
3. Порядок формування парламентів.
4. Особливості формування парламентів західних держав.
Написання **рефератів** з актуальних проблем теми:
 1. Особливості правового статусу палат у двопалатних парламентах.
 2. Двопалатні парламенти з рівноправними палатами (США, Італія).
 3. Двопалатні парламенти з нерівноправними палатами (Великобританія, Японія, Індія).
 4. Загальна характеристика ролі палат у бікамеральних парламентах.

5. Вибори як засіб реалізації представницької демократії.
6. Особливості побудови парламентів СНГ.

Тестові завдання

1. Двопалатний парламент мають:
 - а) Російська Федерація;
 - б) Україна;
 - в) США;
 - г) Беларусь.
2. Однопалатний парламент існує у:
 - а) США;
 - б) Німеччині;
 - в) Фінляндії;
 - г) Франції.
3. Палати в двопалатному парламенті прийнято називати:
 - а) верхня і нижня;
 - б) велика і маленька;
 - в) представницька і виконавча;
 - г) права і ліва.
4. Членів верхньої палати прийнято називати:
 - а) сенатори;
 - б) виборці;
 - в) депутати;
 - г) народні представники.
5. У двопалатних парламентах однією з найбільш поширених назв нижньої палати є:
 - а) палата представників;
 - б) національні збори;
 - в) палата громад;
 - г) сейм.
6. Для верхніх палат універсальною назвою є:
 - а) палата лордів;
 - б) палата радників;
 - в) сенат;
 - г) палата депутатів.
7. Верхня палата — палата лордів характерна для парламенту:
 - а) Великобританії;
 - б) США;
 - в) Франції;

- г) Російської Федерації.
8. Визначити, у якій країні обидві палати парламенту формуються за допомогою прямих виборів:
 - а) ФРН;
 - б) Франція;
 - в) США.
9. Бундесрат — це:
 - а) уряд землі у ФРН;
 - б) чиновник у системі самоврядування ФРН;
 - в) суб'єкт делегованого законодавства;
 - г) верхня палата німецького парламенту.
10. Верхня палата американського парламенту називається:
 - а) Сенат;
 - б) Конгрес;
 - в) Палата представників;
 - г) Палата обцин.
11. Вибори депутатів є проявом:
 - а) прямої демократії;
 - б) плебісцитарної демократії;
 - в) представницької демократії;
 - г) суверенної демократії.
12. Термін повноважень палати обцин Великобританії:
 - а) 7 років;
 - б) 4 роки;
 - в) 5 років;
 - г) 9 років.
13. Верхня палата США формується за допомогою:
 - а) прямих виборів сенаторів;
 - б) шляхом непрямих виборів;
 - в) поєднанням прямих і непрямих виборів.
14. Визначте форму правління описаної держави: Глава держави — король, він призначає та звільняє з посад міністрів, в окремих випадках може розпустити парламент. Королівська влада є спадковою. Парламент обирається строком на чотири роки, він приймає закони, визначає основні напрями політики.
 - а) обмежена монархія;
 - б) президентська республіка;
 - в) парламентська республіка;
 - г) абсолютна монархія.

15. Визначити, парламент якої країни не може бути розпущений достроково:
- а) США;
 - б) КНР;
 - в) України;
 - г) РФ.

Виокремлення **проблемних питань** та завдань.

1. Чи можуть в умовах двопалатного парламенту збиратися разом обидві палати? У якій формі здійснюється зазвичай спільна робота обох палат?
2. Використовуючи тексти конституцій і навчальну літературу, покажіть порядок утворення палат парламентів у таких державах:
 - а) Великобританії, ФРН, Італії, Румунії;
 - б) США, Франції, Японії і Мексики.

Тема 5. Внутрішня організація парламентів

Поняття “внутрішня організація парламенту”. Парламентські фракції (групи, клуби). Внутрішня організація фракцій. Підстави для формування парламентських фракцій. Функції фракцій. Поняття “парламентська партія”.

Керівні органи парламенту. Порядок їх обрання і різновиди. Керівні органи палат у різних країнах: одноосібні голови палат, колегіальні керівні органи (бюро, президії, постійні комітети), голова парламенту й колегіальний орган. Кількісний склад колегіальних керівних органів палат. Інші органи палат і парламенту.

Спікер. Статус і повноваження спікера. Офіційна та неофіційна роль голови парламенту.

Парламентські комісії і комітети, їх види, функції і способи і принципи формування. Постійні комітети (комісії) парламенту. Спеціалізовані комітети (комісії). Тимчасові комісії. Керівництво парламентськими комітетами в зарубіжних країнах.

Процедура формування складу постійних і спеціальних комітетів (комісій). Способи їх формування: призначення головою палати, обрання на пленарних засіданнях палат, призначення спеціально утвореним для цієї мети комітетом, принцип поєднання усіх трьох способів. Питання про порядок заміщення посади голови комітету (комісії). Допоміжний апарат парламенту.

Література: основна [5; 11; 15; 21; 22; 31; 38; 39; 49; 51; 54];
додаткова [66; 87; 116]

План семінарського заняття

1. Поняття внутрішньої організації парламенту.
2. Парламентські фракції (групи, клуби).
3. Керівні органи парламентів: порядок їх обрання та різновиди.
4. Колегіальні органи палат: бюро, президії.
5. Комісії (комітети) як елемент структури парламентів.
6. Види комітетів і порядок їх формування.
7. Посадові особи палат і їх правове становище.

Тестові завдання

1. Визначити, в яких країнах створено прототипи сучасних політичних партій, у:
 - а) стародавньому Єгипті;
 - б) царській Росії;
 - в) стародавній Греції;
 - г) стародавньому Римі;
 - д) буржуазних країнах Європи.
2. В англомовних країнах одноосібний голова парламенту називається:
 - а) спікер;
 - б) лідер партії;
 - в) канцлер;
 - г) президент.
3. Комітети бувають:
 - а) тимчасові;
 - б) постійні;
 - в) контрольні;
 - г) слідчі.
4. Найбільш розгалуженою і складною є система комітетів у:
 - а) Конгресі США;
 - б) Великобританії;
 - в) Франції;
 - г) Італії.
5. Визначити, у парламенті якої країни не передбачено створення слідчих комітетів:
 - а) Великобританії;
 - б) Російської Федерації;
 - в) Японії;
 - г) Італії.

6. Закон “Про комітети Верховної Ради України” був прийнятий:

- а) 4 квітня 1995 р.;
- б) 24 серпня 1991 р.;
- в) 28 червня 1996 р.;
- г) 20 грудня 2004 р.

7. Політичні партії вперше з’явилися у:

- а) Франції;
- б) Японії;
- в) Голландії;
- г) Італії.

Написання **рефератів** з актуальних проблем теми:

1. Парламентські фракції: підстави для формування, роль у роботі парламенту.
2. Функції парламентських комісій.
3. Допоміжний апарат парламенту.
4. Роль і компетенція спікера.
5. Комітетська система Конгресу США.
6. Науково-дослідна служба Конгресу, її значення.

Тема 6. Склад парламентів і правовий статус депутата. Організація роботи парламенту

Вимоги, що висуваються до депутата. Статус депутата парламенту. Депутат і виборці. Характеристика поняття вільний мандат та імперативний мандат депутата. Депутатський імунітет. Способи припинення депутатських повноважень. Практика тимчасового усунення депутата. Кодекс депутата парламенту. Основні права депутата. Імунітет та індемнітет. Документи, що визначають правовий статус члена парламенту. Відносини депутатів з виборцями. Внутріпарламентські заходи відповідальності до депутата-порушника.

Організація роботи парламенту. Сесії і пленарні засідання. Види парламентських сесій: чергові, надзвичайні, позачергові.

Література: основна [4; 28; 30; 35; 39; 40; 45; 49]

План семінарського заняття

1. Конституційно-правовий статус парламентаріїв.
2. Припинення повноважень депутатів.
3. Поняття депутатського індемнітету і депутатського імунітету.

4. Особливості правового статусу палат у двопалатних парламентах.

Проблемні питання

1. Яким документом визначається правовий статус члена парламенту?
2. Навіщо необхідний депутатський імунітет?
3. У якому порядку працює парламент?
4. Що означає скликання парламенту на сесію “за власним правом” і через указ глави держави?
5. Чим відрізняється надзвичайна сесія парламенту від чергової? Як вирішуються ці питання конституціями США, Японії, Франції, Болгарії, Італії.

Продовжити речення

1. За загальним правилом депутатський імунітет означає ...
2. До депутата-порушника можуть бути застосовані наступні заходи внутріпарламентської відповідальності ...

Тестові завдання

1. Визначити, у якій з країн законодавство дозволяє депутатові парламенту делегувати право голосу іншим депутатам:
 - а) ФРН;
 - б) США;
 - в) Франції.
2. Депутат Палати представників Конгресу США після закінчення парламентської сесії прямував до місця проживання. Перебуваючи у нетверезому стані, депутат розбив вітрину магазину, за що був затриманий поліцейським. Депутат вимагав звільнити його, проте поліцейський стверджував, що імунітет депутата закінчився з моменту закінчення сесії парламенту. З’ясувати, хто має рацію:
 - а) депутат;
 - б) поліцейський.
3. Правовим статусом депутата є:
 - а) конституція країни;
 - б) депутатський мандат;
 - в) Велика хартія вольностей.
4. Імперативний мандат дозволяє депутатові:

- а) нести відповідальність перед партією;
 - б) не нести ні перед ким відповідальності;
 - в) нести відповідальність перед своїми виборцями.
5. Виберіть два правильних закінчення пропозиції: “Депутатський імунітет означає, що депутат”:
- а) не несе відповідальності за те, що говорить у парламенті;
 - б) не підвладний чинному законодавству, за яке особисто головував;
 - в) володіє депутатською недоторканністю.

Змістовий модуль III. Діяльність парламентів

Тема 7. Парламентська функція законотворення. Законотворчий процес

Поняття “парламентська компетенція”. Парламенти з необмеженою компетенцією, парламенти з обмеженою компетенцією. Парламенти з відносно обмеженою компетенцією. Форми закріплення компетенції представницьких органів та зміст відповідних повноважень.

Компетенція парламентів, загальна характеристика діяльності парламентів. Специфіка основних повноважень двопалатних і однопалатних парламентів.

Парламент як інститут законодавчої влади. Зміст законодавчої функції парламентів. Організаційні питання законотворчості. Офіційне закріплення державної волі в нормах права. Нормативні акти, що приймаються парламентами.

Поняття законотворчості. Поняття парламентської процедури. Етапи законотворення. Основні стадії законодавчої процедури: внесення законопроекту і коло суб'єктів законодавчої ініціативи; обговорення законопроекту і регламентація дебатів; порядок внесення поправок і змін до законопроекту; ухвалення законопроекту і види голосування; способи подолання розбіжностей між палатами в законодавчому процесі; затвердження законопроектів і вступ їх в силу. Етап обговорення законопроекту на пленарних засіданнях палат і у комітетах (комісіях). Процедура читання законопроекту. Перше читання законопроекту. Друге читання законопроекту. Комітетська стадія. Стадія доповіді. Третє читання законопроекту.

Прийняття закону. Процедурні правила проведення голосування за законопроект. Питання кворуму і способів голосування. Проста більшість, кваліфікована більшість. Форми відхилення законопроекту. Підписання (санкціонування) закону главою держави.

Відносне або відкладне вето. Процедура подолання вето. Офіційне оприлюднення закону. Поняття делегованого законодавства. Способи делегування законодавчих повноважень і форми контролю за делегованим законодавством у зарубіжних країнах.

Література: основна [2; 14; 25; 44; 51; 52];
додаткова [64; 71; 73; 106]

План семінарського заняття

1. Поняття законотворчості. Законодавча ініціатива, її суб'єкти.
2. Етап обговорення законопроекту та прийняття закону.
3. Поняття компетенції парламенту.
4. Поняття парламентської процедури.
5. Форми відхилення законопроекту.

Питання для самоконтролю

1. Порядок діяльності парламентів.
2. Питання кворуму і способів голосування.
3. Підписання закону главою держави та офіційне оприлюднення закону.
4. Як вирішуються розбіжності між палатами парламенту?
5. Чи може парламент делегувати право на видання закону (акту, що має силу закону) органам виконавчої влади?

Творчі завдання

1. Покажіть універсальну схему-модель законотворення.
2. Використовуючи тексти конституцій і навчальну літературу, порівняйте повноваження парламентів у США, ФРН, Італії і Болгарії. Знайдіть загальні риси і покажіть особливості стосовно кожної країни.
3. Використовуючи тексти конституцій і навчальну літературу, покажіть, хто є суб'єктом законодавчої ініціативи в США, ФРН, Японії, Франції. І які способи її обмеження? Що загального в цьому процесі і які особливості в кожній з цих країн? Хто володіє правом затвердження законопроектів і які наслідки реалізації цього права у названих країнах?

4. На основі аналізу текстів конституцій і вивчення літератури покажіть стадії ухвалення закону з моменту його внесення до публікації на прикладі Великобританії, Італії і Мексики. Яким чином у парламентах забезпечується перевага урядовим законопроектам? Приведіть приклади.

Продовжити речення

1. Верховенство парламенту в законодавчій сфері припускає ...
2. Парламентаризм, що раціоналізував, означає ...
3. Делегування уряду права на видання закону (акту, що має силу закону) супроводжується, як правило, такими вимогами ...

Тестові завдання

1. Законопроект у ряді англomовних країн називається:
 - а) біллем;
 - б) хартією;
 - в) мандатом.
2. Право законодавчої ініціативи є у президента:
 - а) США;
 - б) Франції;
 - в) Німеччині;
 - г) Італії.
3. Назвіть представників законодавчої влади у Великобританії:
 - а) Палата лордів, Палата общин;
 - б) монарх, Палата общин;
 - в) монарх, Палата лордів, Палата общин;
 - г) монарх, Плата лордів.
4. Делеговане законодавство — це:
 - а) передача парламентом своїх повноважень уряду;
 - б) передача урядом своїх повноважень парламенту;
 - в) передача парламентом своїх повноважень народу;
 - г) передача підрозділом держави своїх повноважень уряду.
5. Найширше коло суб'єктів законодавчої ініціативи встановлено у:
 - а) Італії;
 - б) Росії;
 - в) Україні;
 - г) Марокко.
6. Визначити, скільки, як правило, законопроектів проходить:
 - а) три;
 - б) чотири;

- в) один;
- г) п'ять.

7. У республіці N на засіданні Ради Міністрів було ухвалено рішення про зміну проекту закону, прийнятого в першому читанні парламентом. На тому ж засіданні Раду Міністрів затвердив змінений законопроект. Визначити, яке юридичне значення має для парламенту прийнятого Радою Міністрів рішення:
 - а) парламент має право прийняти закон у власній редакції;
 - б) парламент зобов'язаний слідувати рішення уряду.

Тема 8. Контрольна та установча функції парламенту

Контрольна функція парламенту. Моделі парламентського контролю: особливості парламентських, президентських і змішаних держав.

Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади. Форми контролю: запит депутатів до глави уряду або окремих міністрів; інтерпеляція, депутатський запит, депутатська пропозиція; резолюція про довіру уряду; регулярні звіти урядів та міністрів про їхню діяльність; послання глав держав і тронні промови монархів.

Установча функція парламентів. Обрання глави держави парламентом. Участь у формуванні уряду. Моделі формування уряду: на парламентських засадах, позапарламентський спосіб. Участь парламентів у формуванні інших державних органів або призначенні посадових осіб.

Судові (квазісудові) функції парламентів: процедура імпичменту; право парламентів (палат) висувати на розгляд судових органів звинувачення проти вищих посадових осіб; оголошення амністій; право палат (парламентів) вирішувати спори про правомірність депутатського мандата й законність виборів. Фінансові повноваження парламентів.

Література: основна [1; 17; 24; 26; 29; 32; 36; 47];
додаткова [73; 77; 86; 92; 99; 106]

План семінарського заняття

1. Об'єкти парламентського контролю: виконавча влада, глава держави, судова влада, збройні сили.
2. Моделі парламентського контролю.

3. Форми парламентського контролю.
4. Роль парламентських слухань.

Питання для самоконтролю

1. Компетенції парламентів у країнах з президентською формою правління.
2. Компетенції парламентів у країнах з президентсько-парламентською формою правління.
3. Чи може імпічмент бути антидемократичним механізмом?
4. Які фактори впливають на обсяг конституційних компетенцій парламентів?
5. У яких формах здійснюється парламентський контроль за органами виконавчої влади?
6. Повноваження Конгресу у сфері зовнішньої політики США.
7. Що означає квазісудові повноваження парламенту?

Тестові завдання

1. Дострокове усунення президента з посади визначається поняттям:
 - а) плебісцит;
 - б) імпічмент;
 - в) інавгурація;
 - г) обструкція.
2. Визначити, у якій з перерахованих нижче країн парламент не має права порушити процес звільнення президента з посади:
 - а) Данії;
 - б) Франції;
 - в) США;
 - г) Росії.
3. Визначити, у яких країнах у кінці ХХ ст. парламенти майже одночасно почали процедуру імпічменту президентів своїх держав:
 - а) Франція і Німеччина;
 - б) Індія і Бангладеш;
 - в) Великобританія і Японія;
 - г) США і Росія;
 - д) Греція і Туреччина.
4. Визначити, у якій країні парламент вперше в історії отримав право імпічменту — притягання до відповідальності посадовців:
 - а) у Росії;
 - б) у Стародавньому Римі;

- в) у США;
 - г) у Німеччині;
 - д) у Англії.
5. Інституту імпічменту немає у:
 - а) США;
 - б) Франції;
 - в) Росії;
 - г) Німеччині.
 6. Конструктивний вотум недовіри прийнятий у:
 - а) США;
 - б) Франції;
 - в) Великобританії;
 - г) ФРН.
 7. Парламент обирає президента у:
 - а) Ізраїлі;
 - б) Туреччині;
 - в) Україні;
 - г) США.
 8. Парламентське розслідування у США (1974 р.) призвело до першої в історії відставки президента:
 - а) Дж. Форда;
 - б) Дж. Буша;
 - в) Б. Клінтона;
 - г) Р. Ніксона.
 9. До активних парламентів належить парламент:
 - а) США;
 - б) України;
 - в) Російської Федерації;
 - г) Італії.
 10. Парламент Італії проголосував за довіру уряду, сформованого партійною більшістю у парламенті. Визначити, за якою формою правління уряд формується при довірі парламенту:
 - а) парламентарній республіці;
 - б) президентській республіці;
 - в) напівпрезидентській республіці.

Творчі завдання

1. Що загального між парламентським питанням і інтерпеляцією, що є відмінного між ними? Які види питань існують у ФРН і у Франції? Чи існує інтерпеляція в Японії і у Франції? Які форми парламентського контролю над діяльністю уряду використовуються у США, Італії, Болгарії, в Україні? Відповідь необхідно супроводжувати посиланнями на відповідні статті конституцій. Написання **рефератів** з актуальних проблем теми.
1. Багатоманітність форм парламентів у сучасну епоху.

Змістовий модуль V. Сучасний парламентаризм в Україні

Тема 9. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України

Структура, функції та повноваження Верховної Ради України. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України. Порядок діяльності Верховної Ради України, її органів і посадових осіб. Регламент Верховної Ради України. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України.

Закон України “Про комітети Верховної Ради України”.

Структура Верховної Ради України. Конституційний склад Верховної Ради України.

Загальнопарламентські інститути Верховної Ради України: Голова Верховної Ради України, перший заступник Голови Верховної Ради, заступники Голови Верховної Ради (керівні посадові особи), апарат Верховної Ради та їх повноваження, підрозділи Верховної Ради. Контрольні органи парламенту та Уповноважений з прав людини. Депутатський корпус.

Правовий статус народного депутата України. Депутатський імунітет та індемнітет. Парламентські фракції, групи. Парламентські комітети. Функції Голови Верховної Ради України.

Поняття “лобіювання”. Прямий та непрямий спосіб лобіювання. Політичне лобіювання в Україні. Проблеми і тенденції становлення парламентаризму в незалежній Україні.

Література: основна [8; 9; 18; 32; 34; 38; 46; 52–54];
додаткова [58; 66; 117]

План семінарського заняття

1. Вибори до Верховної Ради України.
2. Статус народного депутата України.
3. Функції і повноваження Верховної Ради України.
4. Діяльність Верховної Ради України.
5. Склад і структура Верховної Ради України.
Написання **рефератів** з актуальних проблем теми:
1. Парламент у системі органів державної влади незалежної України.
2. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
3. Верховна Рада України і Верховна Рада Автономної Республіки Крим.
4. Верховна Рада України і органи місцевого самоврядування.
5. Участь ВРУ у зовнішньополітичній діяльності та міжпарламентські зв'язки Верховної Ради України.

Тестові завдання

1. Визначити, за якою виборчою системою обираються народні депутати України:
а) пропорційною;
б) мажоритарною;
в) пропорційно-мажоритарною;
г) багатопартійною;
д) специфічною.
2. Вказати слово (словосполучення), що пропущене в наведеному законодавчому положенні: “не може бути обраним народним депутатом громадянин, який має судимість за вчинення _____ злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку”
а) тяжкого;
б) умисного та необережного;
в) умисного;
г) тяжкого та середньої тяжкості;
д) державного.
3. Визначити пропущене слово, словосполучення у наведеному конституційному положенні: “Рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України приймається _____ від конституційного складу Верховної Ради України”:

- а) двома третинами;
 - б) більшістю;
 - в) однією третьою;
 - г) не менше половини;
 - д) трьома четвертинами.
4. Вказати слово, словосполучення, що пропущене у наведеному положенні з Конституції України: “Повноваження Верховної Ради України не можуть бути достроково припинені в останні _____ місяці строку повноважень Президента України”:
- а) чотири;
 - б) п'ять;
 - в) шість;
 - г) сім;
 - д) десять.
5. Вказати слово, словосполучення, що пропущене у наведеному положенні з Конституції України: “Повноваження народних депутатів України починаються _____”:
- а) з моменту оголошення результатів виборів;
 - б) з моменту офіційного оголошення результатів виборів;
 - в) з початку роботи першої сесії;
 - г) з моменту складення присяги;
 - д) після визнання повноважень парламентом.
6. Визначити кількість народних депутатів має бути обраною для визнання Верховної Ради України повноважною:
- а) не менше 150 депутатів;
 - б) не менше 225 депутатів;
 - в) не менше 300 депутатів;
 - г) не менше 450 депутатів.
7. Згідно ст. 82 Конституції України Верховна Рада України працює:
- а) сесійно;
 - б) постійно;
 - в) влітку;
 - г) все правильно.
8. Визначити, на якому пленарному засіданні Верховної Ради України народні депутати складають присягу:
- а) першому;
 - б) черговому;
 - в) позачерговому;

- г) на надзвичайній сесії.
8. Інформація про місце і час проведення засідання Верховної Ради України, про місце і час реєстрації народних депутатів публікується в газеті:
- а) “Сьогодні”;
 - б) “Голос України”;
 - в) “Верховна Рада України”;
 - г) “Дзеркало тижня”.
9. Кількісний склад Верховної Ради України становить:
- а) 450;
 - б) 225;
 - в) 500;
 - г) 650.
10. Визначити, де неправильно названо один з видів виборів народних депутатів України:
- а) чергові;
 - б) позачергові;
 - в) повторні;
 - г) у разі зміни території виборчих округів;
 - д) проміжні.

Допишіть необхідні слова

1. Позачергові вибори народних депутатів відбуваються в останню неділю ____ денного строку з дня опублікування Указу Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.
2. Народним депутатом України може бути обраним громадянин України, який має право голосу, на день виборів досяг двадцять одного року і проживає в Україні протягом останніх ____ років”?
3. Чергові вибори народних депутатів відбуваються в останню неділю березня ____ року повноважень Верховної Ради України.
4. Початок виборчого процесу чергових виборів народних депутатів ЦВК оголошує за ____ днів до дня виборів.
5. Позачергові вибори до Верховної Ради України призначаються відповідно до Конституції України Президентом України і проводяться в період ____ днів з дня опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Творчі завдання

1. Уявіть, що ви — депутат ВРУ. Які питання ви підняли б у своїх перших виступах на її засіданнях? Які знання і навички необхідні парламентарям?
2. Складіть програму сприяння розвитку парламенту України.
3. Опишіть майбутнє українського парламенту.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Аналіз функціонування парламентської системи влади у Великобританії.
2. Бундестаг ФРН: правовий статус і організація діяльності.
3. Верховна Рада у системі органів державної влади в Україні.
4. Взаємодія Президента України і Верховної Ради України у процесі формування уряду.
5. Відповідальність уряду перед парламентом.
6. Внутрішня організація палат зарубіжних парламентів.
7. Депутатський імунітет та індемнітет і практика їх застосування у сучасних парламентах.
8. Етапи законотворення.
9. Етапи розвитку парламентаризму в українській історії.
10. Законодавчий процес у парламентах зарубіжних країн.
11. Законодавчий процес у Великобританії.
12. Законодавчий процес у ФРН.
13. Зростання ролі законотворчої діяльності парламенту у регулюванні діяльності уряду Великобританії за останні п'ятдесят років.
14. Інститут виборів у сучасній Україні.
15. Інститут розпуску парламентів.
16. Квазісудові функції парламенту та практика їх реалізації у світі.
17. Керівні органи парламенту.
18. Кількісний склад сучасних парламентів.
19. Компетенція зарубіжних парламентів у сучасному світі.
20. Конструктивний та деструктивний вотум недовіри у світовій парламентській практиці.
21. Контрольна функція парламенту.
22. Культура парламентаризму
23. Механізм взаємодії парламенту та виконавчої влади в Україні.

24. Місце парламентів у системі вищих органів державної влади.
25. Моделі інституту омбудсмена у світовій парламентській практиці.
26. Моделі парламентаризму.
27. Організаційна структура сучасних парламентів.
28. Основні етапи становлення парламентаризму.
29. Особливості двопалатних парламентів в унітарних державах.
30. Особливості парламентського контролю у парламентській республіці (на прикладі ФРН).
31. Особливості становлення і розвитку парламентаризму в Росії і Україні.
32. Парламент Великобританії: історія, структура, зміст діяльності.
33. Парламент у державах зі змішаною формою правління.
34. Парламент України: шляхи розвитку і вдосконалення функцій.
35. Парламентаризм в історії політичної та правової думки.
36. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід.
37. Переваги і недоліки пропорційної виборчої системи в умовах українських реалій.
38. Перспективи розвитку режиму парламентаризму в Україні.
39. Повноваження палат двопалатного парламенту.
40. Політико-правове положення Верховної Ради України у системі вищих органів державної влади за Конституцією України в редакції від 28 червня 1996 р.
41. Політична структуризація парламенту.
42. Політичні партії у парламенті.
43. Поняття “політичне лобіювання”.
44. Порівняно-правовий аналіз форм парламентського контролю.
45. Порядок діяльності зарубіжних парламентів.
46. Правове положення депутата у парламентах країн Західної Європи.
47. Правовий статус депутатів в Україні.
48. Правовий статус депутатів зарубіжних парламентів.
49. Президент і парламент: точки конфлікту і грані співпраці.
50. Проблема вироблення оптимальної моделі виборчої системи для виборів до Верховної Ради України в умовах становлення парламентарно-президентської республіки.
51. Проблема формування оптимальної партійної системи в Україні в умовах утвердження режиму парламентаризму.

52. Проблеми взаємодії Президента України з Верховною Радою України.
53. Пропорційна виборча система.
54. Процедура внесення поправок до національного законодавства у Палаті представників Конгресу США.
55. Процедура формування парламентів.
56. Процес законотворення у парламенті України.
57. Процес прийняття рішень Європейським Союзом та роль Європейського Парламенту у цьому процесі.
58. Ратифікація міжнародних договорів парламентом: порівняльне дослідження.
59. Розвиток інституту парламентаризму в Україні до прийняття Конституції 1996 року.
60. Розгляд бюджетних законопроектів парламентом.
61. Розгляд податкових законопроектів парламентом: порівняльне дослідження.
62. Роль парламентів у формуванні урядів.
63. Створення парламентського аналітичного потенціалу: аналітичний огляд Дослідницької служби Конгресу США.
64. Структура парламентів.
65. Установча функція парламенту.
66. Французький парламентаризм
67. Функції сучасного парламенту.
68. Функція законотворення.
69. Характер депутатського мандата та українська практика.
70. Явище бікамералізму у світовій парламентській практиці.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Американські та британські концепції парламентаризму.
2. Проаналізуйте взаємовідносини парламенту та урядів у парламентських республіках (Італія, ФРН, Індія).
3. Проаналізуйте взаємовідносини парламенту та уряду в президентських республіках (США).
4. Виникнення та розвиток парламенту.
5. Відносне вето й процедура його подолання.
6. Внутрішня організація парламентів.

7. Двопалатна структура парламенту: сутність, різновиди (парламент як орган регіонального представництва, одно- двопалатна система).
8. Двопалатні парламенти з нерівноправними палатами (Великобританія, Японія, Індія).
9. Депутатський імунітет та індемнітет.
10. Діяльність парламентів у економічній сфері.
11. Функції допоміжного апарату парламенту.
12. Законодавча функція парламентів.
13. Змішана виборча система і питання структуризації парламенту.
14. Ідеї парламентаризму в німецькій класичній філософії.
15. Інститут омбудсмена.
16. Інтерпеляція і депутатський запит.
17. Квасісудові функції парламентів (імпічмент, амністія).
18. Керівні органи парламенту: різновиди, способи формування, функції та роль.
19. Керівні органи українського парламенту.
20. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
21. Контрольна функція парламенту.
22. Контрольні органи парламенту.
23. Мажоритарна виборча система, її вплив на структуру парламенту.
24. Моделі парламентського контролю.
25. Об'єкти парламентського контролю.
26. Однопалатні парламенти.
27. Основні етапи законотворення.
28. Особливості італійського парламенту.
29. Особливості політичної структуризації парламентів США та Великобританії.
30. Парламент Великобританії.
31. Особливості парламенту та парламентаризму у США.
32. Парламент України у системі вищих органів державної влади.
33. Парламенти з абсолютно необмеженою компетенцією (Великобританія, Нова Зеландія).
34. Парламенти з абсолютно обмеженою компетенцією (США, Франція).
35. Парламенти з відносно обмеженою компетенцією (Індія, ФРН, Малайзія).
36. Парламенти і політичні партії.

37. Парламентський комітет, його місце і роль в парламентській структурі.
38. Парламентські інститути в античному світі.
39. Парламентські слідчі комісії.
40. Парламентські слухання.
41. Парламентські фракції (клуби, групи): підстави для формування, роль у роботі парламенту.
42. Парламентські фракції та групи в парламенті України.
43. Періодизація світового парламентаризму.
44. Питання про довіру уряду та звіти уряду.
45. Підстави та процедура розпуску парламенту в Україні.
46. Повноваження верхньої палати парламенту.
47. Повноваження нижньої палати парламенту.
48. Повноваження парламенту у сфері зовнішньої політики.
49. Повноваження парламенту України.
50. Позапарламентський спосіб формування уряду: сутність і приклади.
51. Політичне лобіювання в українському парламенті.
52. Поняття “законодавча ініціатива”, суб’єкти законодавчої ініціативи.
53. Поняття “законодавчий процес”.
54. Поняття “криза парламентаризму”, її сутність.
55. Поняття “механізм стримувань і противаг”.
56. Поняття “обмежувальний пункт”, його вплив на структурування парламенту.
57. Поняття “парламентаризм”.
58. Поняття “політична відповідальність уряду”.
59. Поняття “проста парламентська більшість”, “конституційна більшість”, “абсолютна конституційна більшість”.
60. Поняття ефективності закону.
61. Поняття парламентської культури, шляхи її підвищення.
62. Порядок формування верхньої палати парламенту.
63. Порядок формування парламентів. Залежність складу парламенту від типу виборчої системи.
64. Постійні комітети (комісії) парламенту.
65. Право вето в конституціях країн світу.
66. Правове регулювання депутатської недоторканності.
67. Правовий статус депутата.

68. Президентське право вето та процедура його подолання в Україні.
69. Принципи організації сучасних парламентів: основні ознаки.
70. Проблема двопалатності парламенту в унітарних державах.
71. Проблеми парламентаризму у президентських республіках.
72. Політична відповідальність парламенту в Україні.
73. Утвердження парламентаризму в постсоціалістичних країнах.
74. Пропорційна виборча система, її роль у структуруванні парламенту.
75. Процедура обрання глави держави парламентом.
76. Процедура проходження законопроекту в парламенті України.
77. Розпуск парламенту: світова практика.
78. Формування парламенту України.
79. Процес становлення парламентаризму в Україні: основні етапи.
80. Прямі та багатоступінчасті вибори депутатів, призначення членів парламенту, мандат “за посадою”.
81. Специфічні риси двопалатної структури парламенту ФРН.
82. Станово-представницькі установи Середньовіччя та Нового часу: іспанські кортеси, французькі Генеральні штати, Велика рада Англії.
83. Структура сучасних парламентів: поняття, типи парламентів.
84. Структура Верховної Ради України.
85. Сучасний парламентаризм, його значення та функції.
86. Сучасні теорії парламентаризму.
87. Тимчасові комітети (комісії): призначення, процедура формування.
88. Типи парламентаризму.
89. Поняття “установча функція парламенту”.
90. Участь парламентів у формуванні органів державної влади або призначенні посадових осіб.
91. Форми і методи лобізму в парламенті.
92. Форми і методи міжпарламентської співпраці.
93. Форми парламентського контролю.
94. Чергові та позачергові сесії парламентів.
95. Депутат парламенту в зарубіжних державах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Баталов Э.* Парламент и президент в конституциях зарубежных стран // Российская Федерация. — 1994. — № 5.
2. *Боботов С. В.* Законодательный процесс в Великобритании // Журнал российского права. — 1998. — № 4/5.
3. *Гуреева Н. П., Прокопов В. И.* Парламент Японии // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
4. *Депутат* парламента в зарубежных государствах / Под ред. Д. А. Ковачева. — М.: Юрид. лит., 1995.
5. *Деханов С. А.* Бундестаг и бундесрат ФРГ: Автореф. канд. дис. — М., 1995. — 19 с.
6. *Древаль Ю.* Парламентаризм “приглушений” чи раціональний? // Віче. — 2003. — № 9.
7. *Егоров К. А., Никифорова М. А.* Конгресс США // Очерки парламентского права (зарубежный опыт). — М., 1993.
8. *Журавський В.* Парламент України: шляхи розвитку і вдосконалення функцій. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000.
9. *Журавський В.* Становлення і розвиток українського парламентаризму (теоретичні та організаційно-правові проблеми). — К.: Парламентське вид-во, 2002.
10. *Каневський О.* Принцип розподілу влади у механізмі сучасної демократичної держави. — Севастополь: Вид-во СевДПУ, 1999.
11. *Керимов А. Д.* Национальное собрание Франции: Вопросы организации и функционирования. — М.: Серил, 1995.
12. *Керимов А. Д.* Французский парламентаризм: Конституционно-правовое исследование: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук. — М., 1999.
13. *Кислий П., Вайз Ч.* Становлення парламентаризму в Україні: На тлі світового досвіду. — К.: Абрис, 2000.
14. *Ковалева Т. К.* Участие аппарата члена парламента в законодательном процессе (на примере конгрессмена Соединенных Штатов Америки) // Парламентские процедуры: проблемы России и зарубежный опыт: Материалы науч. конф. / Под ред. С. А. Авакьяна. — М.: Изд-во МГУ, 2003.
15. *Ковлер А. И.* Очерки по истории парламентаризма // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
16. *Ковлер А. И., Крылова И. С.* Европарламент // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
17. *Коврякова Е. В.* Особенности парламентского контроля в парламентской республике (на примере ФРГ) // Журн. российского права — 2004. — № 6.
18. *Конституція України.* — К.: Юрінком, 1996.
19. *Косопкин А. С., Нефедова Т. И.* Президент, конгресс, законодательство // Государство и право. — 1998. — № 1.
20. *Крутоголов М. А., Ковлер А. И.* Парламентское право Франции // Очерки парламентского права (зарубежный опыт). — М., 1993.
21. *Крутоголов М. А.* Парламент Франции. — М., 1988.
22. *Крылова И. С.* Британский парламентаризм // Очерки парламентского права (зарубежный опыт). — М., 1993.
23. *Крылова И. С.* Парламент Великобритании // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
24. *Кузнецова Л. Л.* Сравнительно-правовой анализ основных форм парламентского контроля // Журн. российского права. — 2004. — № 2.
25. *Лафитский В. И.* Законодательный процесс // Парламент и президент (опыт зарубежных стран) // Труды Ин-та законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ. — М., 1995. — № 58.
26. *Майданник О.* Поняття і сутність парламентського контролю // Право України. — 2004. — № 10.
27. *Маклаков В. В.* Парламент Франции // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
28. *Матвеева О. М.* Правовое положение депутата в парламентах стран Западной Европы: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Екатеринбург, 1994.
29. *Матвеева О. М.* Эволюция института политической ответственности правительства и новые формы парламентского контроля в зарубежных странах // Российский юридический журн. — 1995. — № 2.
30. *Матвеева О. М., Савицкий П. И.* Конституционный статус депутата в парламентах стран Западной Европы. — Екатеринбург, 1993.
31. *Морис Дюверже.* Политические партии. — М.: Академ. проект, 2000.

32. *Мормен В.* Контрольні повноваження парламенту: Важливість різноманітних джерел інформації та аналізу: Переклад № 106. Програма сприяння розвитку Парламенту України. — К., 1996.
33. *Опришко В.* Актуальні проблеми парламентської реформи // Право України. — 2001. — № 8.
34. *Опришко В. Ф.* Конституційний статус Верховної Ради України // Журн. російського права. — 1998. — № 4/5.
35. *Очерки парламентского права.* — М., 1993.
36. *Павленко Р.* Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід. — К.: КМ Академія, 2002.
37. *Погорелова А.* Культура парламентаризму — культура демократії // Віче. — 2003. — № 4. — С. 17.
38. *Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку /* За ред. Ф. М. Рудича. — К.: Парламентське вид-во, 2002.
39. *Політологічний енциклопедичний словник /* Упоряд.: В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — К.: Генеза, 2004.
40. *Політологічний словник: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. /* За ред. М. Ф. Головатого, О. В. Антонока. — К.: МАУП, 2005.
41. *Реформування політичної системи в Україні: Актуальні питання: Наук. огляд /* Г. І. Барчук, А. М. Колодій, С. О. Халюк. — Нац. акад. внутрішніх справ України, 2003.
42. *Рогожин А. Й., Гончаренко В. Д.* Центральна Рада та її правові акти // Вісн. Акад. правових наук України. — 1993. — № 1. — С. 42.
43. *Рум'янець В.* Центральна Рада: становлення українського парламентаризму // Вісн. Акад. правових наук України. — 1997. — № 4. — С. 71.
44. *Старовойтов А.* Обеспечение планомерности законопроектной деятельности: факторы, тенденции, проблемы // Сравнительное конституционное обозрение. — 2004. — № 4 (49).
45. *Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 /* А. З. Георгіца; Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 1999. — 31 с.
46. *Съедин Н. А.* Особенности становления и развития парламентаризма в России и Украине (сравнительный политологический анализ): Автореф. дис. ... канд. полит. наук. — М., 2002.

47. *Тулаев А. Н.* Особенности парламентского контроля за деятельностью правительства в странах Западной Европы // Журнал российского права. — 2004. — № 1.
48. *Український парламентаризм: минуле і сучасне /* Ред. Ю. С. Шемшученко. — К., 1999.
49. *Чабан О. И.* Современный парламентаризм: Теория; Практика; Перспективы: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — СПб., 2002. — 20 с.
50. *Чиркин В. Е.* Пути развития современного парламента: “мини-парламенты” // Правоведение. — 2002. — № 2.
51. *Шаповал В.* Зарубіжний парламентаризм. — К.: Основи, 1993.
52. *Шаповал В. М.* Парламентаризм і законодавчий процес в Україні: Навч. посіб. — К.: УАДУ, 2000.
53. *Шемшученко Ю. С.* Теоретичні засади розвитку українського парламентаризму // Право України. — 1998. — № 1. — С. 17.
54. *Шляхтун П.* Порядок формування парламенту як ключова ланка в удосконаленні політичної системи України // Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні. — К.: Вид-во УАДУ, 2001.

Додаткова

55. *Агафонов В.* Правовий статус Президента України // Право України. — 2000. — № 9.
56. *Аль-Ржуб Али Хасан Аввад.* Монарх и парламент государства Иордании: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 1994.
57. *Бейме Клаус фон.* Будущее парламентской демократии // Мир политики. — М., 1992.
58. *Больові точки української демократії. Розподіл повноважень між гілками влади, проблеми у трикутнику “президент-парламент-уряд”.* — К.: Відродження, 2002.
59. *Гладун З.* Конституція і система органів виконавчої влади України // Вісн. Акад. держав. упр. при Президентові України, 1996. — № 3.
60. *Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики /* За заг. ред. В. Б. Авер'янова. — К.: Факт, 2003.
61. *Домрин А. И.* Конституционный институт чрезвычайного положения в зарубежных странах: Автореф. дис. канд. юрид. наук. — М., 1992.

62. *Драбчук Т., Щербак О., Юрко Г.* Проблеми влади: суперечності законодавства // Зб. наук. праць при УАДУ при Президентіві України. Державне управління та місцеве самоврядування / За заг. ред. Г. І. Мостового. — Х.: УАДУ ХФ, 2001. — Вип. 2.
63. *Егоров К. А.* Представительная система Китая: история и современность / Под. ред. и с предисл. докт. юрид. наук, проф. Л. М. Гудошникова. — М.: Спарк, 1998.
64. *Ембриш Ш. Е.* Ревізійні органи законодавчої влади у Західній Європі // Вісн. ПСП. — 1996. — № 10. — С. 8–14.
65. *Жак Зілдер.* Політико-адміністративні системи ЄС. Порівняльний аналіз. — К.: Основи, 1996.
66. *Заєць А.* Принцип розподілу влад у новітній українській конституційно-правовій практиці // Вісн. Акад. прав. наук України, 1998. — № 2.
67. *Испания.* Конституция и законодательные акты. — М., 1982.
68. *Италия.* Конституция и законодательные акты. — М., 1988.
69. *Керимов А. Д.* Парламентское право Франции. — М.: НОРМА, 1998.
70. *Коваленко А.* Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: теорія та практика: Монографія. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002.
71. *Коврякова Е.* Конституційно-правові відносини між законодавчою та виконавчою властями США в області контролю над експортом зброї // Конституційне право: східноєвропейське обличчя. — 2001. — № 3(36).
72. *Конончук С.* Розвиток демократії в Україні: 2000 рік. — К.: Україна, 2001.
73. *Конституции* зарубежных государств. Соединенные Штаты Америки, Великобритания, Германия, Испания, Греция, Япония, Канада. — М., 1997.
74. *Крутоголов М. А.* Конституционный совет Франции. — М., 1993.
75. *Крутоголов М. А., Ковлер А. И.* Парламентское право Франции // Очерки парламентского права (зарубежный опыт). — М., 1993.
76. *Лафитский В. И.* Конгресс США // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
77. *Лафитский В. И.* Контрольные полномочия Конгресса США // Журн. российского права. — 2000. — № 12.
78. *Лейбо Ю. И.* Парламент Швейцарии // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
79. *Люббе-Вольфф Г.* Интернационализация политики и закат парламентской власти // Конституционный суд как гарант разделения властей: Сб. докл. — М.: Ин-т права и публ. политики, 2004.
80. *Малова Д.* Влияние конституционных норм на взаимоотношения между ветвями власти в Словакии: доминирующая роль парламента и неустойчивость конституционализма // Конституция как фактор социальных изменений: Сб. докл. — М.: Центр конституц. исслед. МОНФ, 1999.
81. *Михеєнко Р.* Виконавча влада і конституційні статуси Президента України та Кабінету Міністрів України // Право України. — 2000. — № 8.
82. *Мишин А. А.* Парламент Канады // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
83. *Мишин А. А.* Принцип разделения властей в конституционном механизме США. — М., 1984.
84. *Нижник Н.* Проблеми президентської влади в Україні // Бюл. законодавства і юрид. практики України. Президент в Україні. — 1999. — № 8.
85. *Никитов В.* Интеграция и учет многообразия интересов в современном мире средствами парламентаризма // Власть. — 2001. — № 1.
86. *Олешек У. Д.* Контролює законодавча влада // Вісн. ПСП. — 1996. — № 10. — С. 14–19.
87. *Паламарчук В., Литвиненко О., Паламарчук М.* Перспективи розвитку і зміцнення партійної системи в Україні // Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки. — К.: НІСД, 2003. — С. 99.
88. *Плахотнюк Н.* Політизація Кабінету Міністрів України: можливі шляхи й проблеми // Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні. — К.: Вид-во УАДУ, 2001.
89. *Погорілко В.* Загальна характеристика перспектив політичного розвитку України: законодавче забезпечення та організаційні засади // Концептуальні засади реформування політичної системи в Україні. — К.: Вид-во УАДУ, 2001.
90. *Попов Н. Ю.* Парламент Италии // Парламенты мира. — М.: Интерпракс, 1991.
91. *Прохоров М. В.* Федеративные начала в организации и деятельности парламента: проблемы России и опыт зарубежных стран: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 1997.

92. *Ракитская И. А.* Формы парламентского контроля в Скандинавских странах и Финляндии: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — М., 2001.
93. *Решетников Ф. М.* Правовые системы стран мира. — М., 1993.
94. *Риссе Х.* Роль Бундесрата Федеративной Республики Германии в законодательной деятельности // Конституционное право: восточноевропейское обозрение. — 2003. — № 3(44).
95. *Руткевич А.* Что такое консерватизм? — М., 1999;
96. *Рыбкин И. П.* Государственная Дума: пятая попытка. — М., 1996.
97. *Савельев В. Л.* Капитолий США. — М., 1989.
98. *Сартори Джованни.* Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. — К.: АртЕк, 2001.
99. *Сінклер Т.* Повноваження Конгресу щодо отримання інформації від виконавчих органів влади // Вісн. ПСП. — 1996. — № 10. — С. 4–6.
100. *Соединенные Штаты Америки.* Конституция и законодательные акты. — М., 1993.
101. *Старостина Е. В.* Парламент Испании (обзор) // Конституция и власть: сравнительно-исторические исследования. — М., 1999.
102. *Страны мира.* Краткий политико-экономический справочник. — М., 1999.
103. *Теоретичні та організаційно-правові проблеми становлення і розвитку українського парламентаризму:* Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02 / В. С. Журавський; Одес. нац. юрид. акад. — Одеса, 2001. — 36 с.
104. *Тертишник В.* Концептуальні проблеми розподілу влади: до становлення сучасної моделі правової держави в контексті політичної реформи в Україні // Юридична Україна. — 2003. — № 3.
105. *Тодька Ю., Яворский В.* Президент Украины: конституционно-правовой статус: Монография. — Х.: Факт, 1999.
106. *Травкина Н. М.* Бюджетный процесс в Конгрессе США: законодательные нормы и современные формы их реализации. — М., 2002.
107. *Урьяс Ю. П.* Парламентское право ФРГ // Очерки парламентского права (зарубежный опыт). — М., 1993.
108. *Федеративная Республика Германия.* Конституция и законодательные акты. — М., 1991.
109. *Французская Республика.* Конституция и законодательные акты. — М., 1989.
110. *Цветков В., Кресіна І., Коваленко А.* Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти: Монографія. — К.: Ін Юре, 2003.
111. *Цвік М., Процюк О.* Про державно-правову природу влади Президента України в системі розподілу влади // Вісн. Акад. правових наук України. — Х.: Право, 1999. — № 1 (16).
112. *Чеканский А. Н.* Основные проблемы развития институтов внутрипарламентской демократии в Дании, 1849–2000 гг.: Автореф. дис. ... канд. ист. наук. — М., 2003.
113. *Чикурлій С.* Конституційна модель організації виконавчої влади в Україні та шляхи її подальшого розвитку // Держава і право: Зб. наук. праць. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. — Вип. 15.
114. *Чиркин В. Е., Тихонов А. А., Рябов С. В.* Формы государства в буржуазных странах Латинской Америки. — М., 1982.
115. *Шаповал В.* Виконавча влада в розвинутих країнах (конституційно-правовий аспект). — К.: УАДУ, 1996.
116. *Шаповал В.* Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз. — К.: Програма Л, 1995.
117. *Шаповал В.* Конституційно-правовий механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові аспекти проблеми організації виконавчої влади // Право України. — 1997. — № 1.
118. *Энфилд Д.* Уайтхолл и Вестминстер: правительство информирует парламент: смена декораций // Конституция и власть: сравнительно-исторические исследования. — М., 1999.
119. *Энтин Л. М.* Разделение властей. Опыт современных государств. — М., 1995.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план з дисципліни “Теорія парламентаризму”.....	4
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Теорія парламентаризму”.....	5
Теми контрольних робіт.....	26
Питання для самоконтролю.....	28
Список літератури.....	32

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *Н. М. Музиченко*

Зам. № ВКЦ-4402

Формат 60 84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*